
RUSZINOKRA UTALÓ TULAJDONNEVEK A 16. SZÁZADI BEREG MEGYÉBŐL

Tanulmányomban kedves barátom, munkatársam, Udvari István emléke előtt szeretnék tisztelegni. Ő volt az, aki arra biztatott, hogy a ruszinokkal is foglalkozzam. Most a beregi szentmiklósi uradalom 17 helységének helyneveit és személyneveit dolgozom fel az 1570. évi Conscriptiones portarum adatai alapján (Registrum factum per me Franciscum Keczer de Lipocz dicatore sacrae Caesareae Regis Maiestatis de noua Connumeratione portarum in Comitatu Beregh in anno 1570. In pertinentis Zenthmiklos; Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Levéltára, Filmtár 73. doboz, Nyíregyháza). A feldolgozáshoz még UDVARI ISTVÁNNAL együtt fogtam hozzá, de csak az egyharmadát tudtuk elvégezni. A munkát a ruszin anyanyelvű KÁPRÁLY MIHÁLY kollégámmal zártam le, de még teljesen nem fejeztem be.

1. Helységnevek. – Először közlöm az akkor leírt adatot, utalok arra, hogy előbb előfordult-e, majd a megszilárdult név következik, az esetlegesen magyarosított név (19. század vége, 20. század legeleje), végül a mai ukrán név. Magyarázatot csak azokhoz fűzök, amelyek nem szerepelnek a FNESz.-ben, vagy ezek kiegészítésre szorulnak. A FNESz. az alábbiakat magyarázza: *Alsó- és Felsőverecke* (2: 752–3, *Vereckei-hágó* a.), *Kölcsény* (1: 791), *Nelipina* (1: 572, *Hársfalva* a.), *Ökörmező* (2: 775, *Volóc* a.), *Podhering* (2: 356), *Szentmiklós* (2: 595), *Szolyva* (2: 591).

Also Vereczke (1263: *Werezka*; az *Alsó-* megkülönböztető elem először 1570-ben jön elő: *Also Vereczke*; *Нижчи Вороты*). *Duzina* (1444: *Dwzyna*; *Duszina*; *Zajgó*; *Дусино*): a helység a patakjáról kapta nevét, ez a *ɔycumu* 'fojt' ige származéka. *Fölső Vereczke* (1387: *Werechke*; 1405: *Kyswerechke*; 1570-től *Felső-* előtagot visel; *Felsőverecke*; *Верхни Вороты*). *Holobina* (1430: *Holobinna*; *Holubina*; *Galambos*; *Голубина*): ez is víznévi eredetű: 'Galambos-víz (mellett fekvő falu)'. *Kölcsin* (1263: *Kulchun*; *Kölcsény*; *Кольчино*). *Martinczia* (1444: *Marthyncha*; *Martinka*; *Mártonka*; *Мала Мартинка*): a ruszin *Мартин* 'Márton' név *-ча* kicsinyítő képzős alakja, amelyet 1700-tól felváltott a sokkal gyakrabban használt *-ка* képzős forma, sőt e század végén megkapta a *Kis-* előtagot is, hogy az ugyan-csak megyebeli Krajnamartinkától megkülönböztessék. A névadás formája azonban magyar. *Nelipino* (1430: *Nelipina*; *Hársfalva*; *Неліпино*): a FNESz. 1863-tól mutatja ki a *Hársfalva* nevet, de UDVARI ISTVÁN már 1845-ből is talált adatot rá (1999: 100). *Ökörmező* (1430: *Ewkermezew*; 1641: *Wolowecz*; *Volóc*; *Воловець*): a ruszin forma csak a 17. század közepétől állandósult. Nem tévesztendő össze a máramarosi Ökörmezővel (*Мижрип'я*). *Palhoua*: kissé problémás volt azonosítani. 1570-ben fordul elő először (1645: *Jávor*, 1648: *Jalloua*, *Palloua*; *Jávor*; *Ялове*). A *Jávor* adat modernizált formában van adatolva, alighanem tollhiba lehet. A *Palova* név volt az elsődleges: 'Pálé, Pál faluja'. Csakhogy a megyében már volt egy *Pálfalva* és egy *Paulova* nevű falu, ezért változtatott a név *Jalová*-ra a *Jalova* patakról ('terméketlen, silány'). *Podheren* 1389: *Pothren*; *Örhegy-alja*; *Подгоряни*; Munkácshoz csatolva). *Polyanka*: ez az első előfordulás. A ComBereg. 1417/17-es *Negforras* (Négyforrás) adata nem tartozik ide. 1773-tól 1910-ig felváltva viseli

a *Polyánka*, illetve a *Loza* ('rekettye') nevet, majd *Füzesmező* lett; ma: *Лоза. Pudpolod* (*Pudpolóc*; 1430: *Palasalja*; 16. század: *Pudpolos*; *Vezérszállás*; *Підполоззя*): 'a Pala(s)z hegy aljában fekvő falu'. 1889-ban Romanóccal egyesítve azért kapta a *Vezérszállás* nevet, mert 1703-ban II. Rákóczi Ferenc egy éjszakát itt töltött. *Repede* (1387: *Repede*; *Бучм-пуця*): román alapítású helység lehetett, hiszen a *repede* szó jelentése: 'sebes' (ti. patak). A helység később elruszinosodott, és a név *Rjapigy*-ra módosult. Ezt a szót a II. világháborút követően szó szerint lefordították ukránra. *Zenthmiklos* (1263: *villa Sancti Nicolai*; 1270: *Zenthmiklos*; 1403: *Szolywaszentmyklos*; 1806: *Szent-Miklós*; *Csinadjovo*; *Чинадієво*). A *Szent-miklós* elnevezés az elsődleges, a ruszin-ukrán név erősen másodlagos. *Zolyua* (1263: *Zoloa*; 1270: *Zolua*; *Свялява*): A *Szolyva* név az elsődleges, de mind a *Szolyva*, mind a *Szvaljava* a ruszinból származik. *Ztrojna* (1430: *Ztrojfalwa*; *Malmos*; *Строїне*): LEHOCZKY víznévre gondolt (1: 312), csak hogy az első adat személyre vonatkozik: 'egy *Sztroj* (ruszinul: 'karsú, ékes') nevű ember települése'. Ez annyit jelent, hogy a patak a faluról kapta a nevét és nem fordítva. A *Sztrojna* jelentése: 'sztroji, Sztrojhoz tartozó'. A mai semleges nemű ukrán név egyértelműen a vízre, pontosabban a forrásra (*жерело*) vonatkozik. *Szuzko* (1465: *Suzko*; 1889: *Bányafalu*; *Цыково*). LEHOCZKY pataknevből vezeti le (1: 312); ezt alátámasztja, hogy 1645-ben *Szuzsko pataka* a neve. Am az sem kizárt, hogy személynévből keletkezett magyar névadással: feltehetően a ruszin *Цуско* (< *Цусанна* 'Zsuzsanna') névből. A birtoklást kifejező ruszin *-ovo* 1693-ban jelenik meg (*Suskowo*). Ezt alátámasztani látszik, hogy a község az 1640-es években Lorántffy Zsuzsanna birtoka volt (LEHOCZKY 3: 747).

Az évszámmal ellátott adatok a ComBereg.-ből valók.

2. A személynévek közlése latinul történt, a latinra lefordított keresztnévvel és a családnévvel. Mint minden 16. századi összeírásban, itt is akadnak kivételek. 15 esetben a magyar sorrendet írják le: családnév + keresztnév: *Babka Maxin*, *Barna Panyko*, *Boris Saua* (vagy fordítva), *Faber Olexa*, *Ganko Kozt*, *Kilman Maxin*, *Mihouicz Klim*, *Pakolye Janos*, *Paskouicz Maxin*, *Peniak Lesko*, *Pinuite Vaszko*, *Rudal Boriz*, *Saregouicz Vlassen*, *Siket Zaua*, *Stankouicz Olexa*, *Trouicz Manajlo*, *Vankouicz Kopcza*. A *Boris Sava* (Borisz Száva) névről nem tudom eldönteni (lehet, hogy az összeíró sem tudta), hogy melyik a vezeték-, illetve a keresztnév. Akadt egy körülírás is: *Prisliak Rusz*: 'jövevény ruszin', tehát a nevét nem tudták.

2.1. A keresztnévek többségét latinul adták meg: *Ambrosius* ~ *Ambrus*, *Augustinus* ~ *Ágoston*, *Clemen* ~ *Kelemen*, *Condrat* ~ *Konrád*, *Daniel* ~ *Dániel*, *David* ~ *Dávid*, *Demetrius* ~ *Demeter*, *Elias* ~ *Illés*, *Franciscus* ~ *Ferenc* (nemcsak itt, hanem más ruszin vidéken a *Fedor* név megfelelője is), *Georgius* ~ *György*, *Gregorius* ~ *Gergely*, *Jacobus* ~ *Jakab*, *Janos*, *Jeremias*, *Johannes* ~ *János* (a ruszin vidékeken az *Iván* megfelelője, bár előbb volt egy *János* adatunk is), *Ladislaus* ~ *László* (ruszin vidékeken a *Vaszilij* 'Basilius' megfelelője is lehet), *Laurentius* ~ *Lőrinc*, *Lazarus* ~ *Lázár*, *Lucas* ~ *Lukács*, *Manajlo*, *Martinus* ~ *Márton*, *Matthaeus* ~ *Máté*, *Matthias* ~ *Mátyás*, *Maxin*, *Michaël* ~ *Mihály*, *Nicolaus* ~ *Miklós*, *Olexa*, *Pamianus* (a névkönyvekben nem akadtam nyomára, de az is lehet, hogy tollhiba a *Damianus* helyett), *Paulus* ~ *Pál*, *Petrus* ~ *Péter*, *Prokop*, *Sandrinus* ~ *Sándor*, *Simonius* ~ *Simon*, *Stanislaus* ~ *Szaniszló*, *Stephanus* ~ *István*, *Thomas* ~ *Tamás*, *Zaua* ~ *Száva* (< görög *Szavvasz*, latinul: *Sabbatius*). A ruszin *Olexa*

'Elek', *Manajlo* 'Emmánuel' és *Makszin* 'Maxim' neveket könnyen le lehetett volna fordítani latinra, de a leíró nyilván nem tudta.

Rövidült, kicsinyítő képzős alakok (azaz mindennapos szólítónevek) – akárcsak UDVARI ISTVÁN több megyére vonatkozó könyveiben – itt is előfordulnak: *Borisz*: a több szláv nyelvben is előforduló *Борислав* név rövidülése. *Klim*: a *Климент* 'Kelemen' név rövidülése. *Kopcsa*: a *Прокоп* név becézett formája. *Koszt*: a *Константин* név rövidülése. *Leskó*: az *Олекса* 'Elek' név becézője. *Panyko*: a *Панталејмон* 'Pentele' név becézett alakja, a *пан* 'úr' szóhoz nincs köze (tehát nem 'úrfi'!), *Vaszko*: a *Василий* 'Bazil' név becézője. *Vlassen*: a ruszin *Власиу* 'Balázs' név képzett alakja. UDVARI ISTVÁN két évszázaddal később nagyobb névanyag alapján hasonló adatokat hoz (1997: 144–57).

2.2. Családnevek. – Nagyobb részük ruszin eredetű. Van közöttük horvát, lengyel, magyar, német, román és ukrán név is. Célszerűnek látom azt is közölni, hogy melyik helységben fordult elő. Hármát nem tartok családnévnek: *Faber* (Szolyva): ez foglalkozást jelöl latinra fordítva: 'kovács'; *Kenez* (Palova, Szuszkó): mivel a hivatalban levő kenézeknek volt családnévük, jelen esetben az egykor kenézséget viselő személyre vonatkozik a családnévszerű elem; *Batyko* (Alsó- és Felsőverecke, Duszina, Holubina, Kölcsin, Nelipina, Ökörmező, Palova, Repede, Szentmiklós): a ruszinban a pap megnevezése. Tehát a családnevek száma csökken(t). Így az uradalom területén 158-féle vezetéknevről lehet beszélni.

Először jön az 1870-ben leírt alak, zárójelben pedig az ejtett forma (némi bizonytalanság azért előfordul, van, ahol az íráskép és az ejtés azonos), majd a helység neve, ahonnan adatolható. Elöl vannak a ruszin nevek, utánuk következnek a más nyelvben keletkezett nevek. A névanyagot három részre osztottam, hogy a felesleges ismétlődéseket elkerüljem: 1. A névadás alapja tulajdonnév, 2. A névadás alapja közszó, 3. Megfejtetlen nevek. A szláv nevek elemzése az egyelőre kéziratos névtárból valók.

2.2.1. A névadás alapja tulajdonnév

Az apa (a névadó ős) neve képzetlen formában. Ruszin: *Boris* (Borisz) [Repede] ~ *Burisz* (Burisz) [Szuszkó]; *Kariton* [Szentmiklós] < *Харитон*; *Kosma* (Kozma) [Felsőverecke] ~ *Kozma* [Kölcsin]: magyar is lehet, a ruszinban a *Кызма* a megszokottabb; *Missail* (Misail) [Kölcsin]: elírás lehet a *Mihail* helyett, bár a *Misael* név előfordul az Ószövetségben (Dániel társa); *Olexander* 'Sándor' [Holubina]; *Prokop* [Alsóverecke]. Magyar: *Czuth* (Cut) [Kölcsin]: régi magyar világi személynév (ÁrpSzt. 210); *Fabian* (Fábián) [Szentmiklós] (CsnSz. 341). Német: *Trus* (Trus) [Duszina] < *Trusch* < *Truzo* személynév (GOTTSCHALD 1971: 240).

Az apa (a névadó ős) nevének rövidült vagy becézett alakjai. Ruszin: *Banko* [Szolyva]: elírás a *Vanko* < *Ivan* név helyett; *Ganko* [Nelipina] < *Gan*, *Hod* [Sztrojna] < *Hodislav*. *Jeremicza* (Jeremica) [Szolyva] < *Jerema* 'Jeremiás'; *Karitta* (Karita) [Szolyva] < *Khariton*; *Koczán* (Kocan) [Felsőverecke, Szolyva] < *Konsztantin*; *Koncz* (Konc) [Nelipina] < *Konsztantin*; magyar is lehet, de ekkor világi személynév (CsnSz. 612–3). *Kopczia* (Kopcsa) [Alsóverecke, Nelipina, Repede] < *Prokop*; *Mada* [Palova] < *Magdalena*; *Maruska* [Podhering] < *Mária*; *Misko* [Martincsa] < *Mihajlo* (töve: *Mis*-), szlovák is lehet (< *Michal*); *Olan* [Felsőverecke] < *Oleksza* 'Elek'; *Ondocz* (Ondocs) < *Ondrej* 'András' [Szentmiklós]; *Ricz* (Ric) [Alsóverecke, Ökörmező, Pudpolóc, Szolyva] < *Hric* < *Hrihorij* 'Gergely'; *Rudal* [Palova] < *Rudolf*, szlovák is lehet. *Stanko* (Sztanko) [Kölcsin] ~ *Sztanko* [Repede] < *Stanislav*, szlovák is lehet (MIZSER 2000: 12); *Zen*

[Duszina, Felsőverecke] < *Zenon*. Magyar: *Gyurko* [Podhering]: lehet szlovák is < *György* (CsnSz. 442), illetve *Đuraj* (MIZSER 2000: 9). *Sido* (Sidó) [Szentmiklós] < *Sidonius*, a népnévből való származtatást nem tartom 1570-ben valószínűnek, miként a CsnSz. (1167–8). Román: *Golyan(i)a* (Gojána) [Felsőverecke] < *Goiislav* (IORDAN 1983: 227). Szlovák: *Guris* [Gyuris] < *Đuraj* 'György' (MIZSER 2000: 9); *Joba* (Jóba) [Szuszkó] < *Jób*; *Jurczyak* (Jurcsák) [Alsóverecke] < *Juraj* 'György'; *Petriczko* (Petricsko) [Podhering] < *Petr* 'Péter'.

Patronimikumképzős nevek (a leszármazás jelölve van): *-(o)uč*, a horvátban *-ić*, a lengyelben: *-owicz*, a szlovákban *-(ov)ič*, a magyarban *-i*, a németben: *-mann*, az ukránban *-енко*. Az esetek többségében azt jelenti, hogy valakinek a fia, leszármazottja. A szláv nyelvekben igen gyakori névadási forma. *Artimouicz* (Artimovics) [Felsőverecke]: 'Artim fia'; *Babicz* (Babics) [Alsóverecke]: 'az öregasszony, a nagynya által felnevelt gyermek'; *Denicz* (Denics) [Szolyva] és *Denouicz* (Denovics) [Szolyva], mindkettő a magyar *Dénes* névből, azaz: 'Dénes fia'; *Dinzeleuicz* (Dinzelevics): 'Dinzel fia' (az ismeretlen etimológiájú német *Dinsel* névből); *Fedouicz* (Fedovics) [Alsóverecke, Palova]: 'Fedo (< *Fedor*, magyarul: *Tivadar*, *Tódor*) fia'; *Gaurilicz* (Gavrilics) [Felsőverecke]: 'Gavril (Gábor) fia'; *Ignaczouicz* (Ignácovics) [Pudpolóc]: 'Ignác (< magyar) fia'; *Klimouicz* (Klimovics) [Repede]: 'Klim < Kliment (Kelemen) fia'; *Knihouicz* (Knihovics) [Polyanka]: nem a könyv, hanem inkább: 'az Írás fia, a Bibliához tartozó'; *Kovaczouicz* (Kovácsovics) [Szolyva]: 'Kovács vagy a kovács fia', szlovák is lehet, bár az alapszó szláv eredetű, de itt a magyarból való; *Lihouicz* (Lihovics) [Pudpolóc, Szolyva]: 'a gonosz fia'; *Lukauicz* (Lukavics): 'Luka (Lukács) fia'; *Manouicz* (Manovics): 'Mano < Manojlo (Emánuel) fia'; *Matieuz* (Matijevics) [Martinsca, Pudpolóc]: 'Máté vagy Mátyás fia'; *Mikouicz* (Mikovics) [Palova]: 'Miko < Mikola (Miklós) fia'; *Mikulicz* (Mikulics) [Duszina]: 'Miku < Mikulaj (Miklós) fia'; *Mitrikouicz* (Mitrikovics): 'Mitrik < Mitro (Demeter) fia'; *Paskouicz* (Paskovics) [Szuszkó]: 'Pasko < Pavel (Pál) fia'; *Petrouicz* (Petrovics): 'Petro (Péter) fia', szlovák is lehet (MIZSER 2000: 14); *Riczikouicz* (Ricikovics) [Sztrojna]: 'Ricik < Hrihorij (Gergely) fia'; *Riczouicz* (Ricovics) [Holubina, Repede]: 'Rico < Hrihorij (Gergely) fia'; *Ruzouicz* (Ruszovics) [Ökörmező]: 'Ruszo (= ruszin) fia'; *Saregouicz* (Saregovics) [Nelipina]: 'Sareg fia', az alapszót nem ismerem; *Zalouicz* (Szalovics) [Kölcsin]: 'Szalo < Szalivon (Silvanus) fia'; *Stankouicz* (Sztankovics) [Nelipina] ~ *Ztankouis* (Sztankovics) [Szolyva]: 'Sztanko < Sztaniszlav (Szaniszló) fia'; *Turouicz* (Turovics) [Palova]: 'Tur (l. alább) fia'; *Vankouicz* (Vankovics) [Martinsca]: 'Vanko < Ivan fia'; *Zenouicz* (Zenovics): 'Zeno < Zenon fia'. Horvát: *Paskovit* < *Pašković* (Paskovity) [Duszina] 'Pasko < Paskal (Paszkál) fia'; *Rusinouit* < *Rusinović* (Ruszinovity) [Holubina]: '*Ruszin* nevű ember fia'. Lengyel: *Jaskouicz* (Jaskovics) [Ökörmező]: 'Jasko < Janusz (János) fia'. Magyar: *Zwczj* (Szücsi) [Repede]: 'Szücs vagy a szücs fia' (CsnSz. 1033). Német: *Kilman* (< *Kilmann*) [Felsőverecke, Palova]: 'Kil < Kilian fia' (GOTTSCHALD 1971: 367). Szlovák: *Lukasouicz* (Lukasovics): 'Lukas (Lukács) fia'; *Matiouicz* (Matyovics) [Martinsca]: 'Matyo < Matej (Máté) fia'; *Mihalicz* (Mihalic) [Duszina]: 'Michal (Mihály) fia'; *Mihouicz* (Mihovics) [Duszina, Polyanka]: 'Miho < Michal fia'; *Mikalkouicz* (Mihalkovics) [Szolyva]: 'Mihalko < Michal fia'; *Stephanouicz* (Stefanovics) [Holubina]: 'Štefan (István) fia'. Ukrán: *Kileczszenko* [Alsóverecke]: elírt vagy elhallott adat a *Kliscsenko* helyett: az alapszó jelentése: 'fogó', azaz: 'Kovács vagy lakatos fia'.

2.2.2. A névadás alapja közszó. – Változatos nevek tartoznak ide. Uthalhatnak népnévre, foglalkozásra, egyéni tulajdonságra, párszor csak az alaktani megformálást értjük, a névadás indítéka homályos.

Ruszin: *Babka* [Ökörmező]: 'üllővas', az első névviselő kovács lehetett; *Bidko* [Szolyva]: 'igen szegény'; *Bobaly* (Bobály) [Szuszkó]: 'babos arcú, himlőhelyes', elvileg lehet román 'lápi póc' és szlovák is 'tályog, fekély' (MIZSER 2000: 43); *Buczka* (Bucska) [Kölcsin]: 'kis bükkfa'; *Cziarnalab* (Csarnaláb) [Szuszkó]: 'fekete láb'; *Czyiomika* (Csomika) [Felsőverecke]: 'fekete lábú'; *Czornokucz* (Csornokuc) [Szolyva]: 'fekete rövidfarkú' (talán madárnév); *Derenko* [Felsőverecke]: 'somfa', a kicsinyítő képző megkülönböztető jellegű; *Didko* [Szentmiklós]: 'nagyapa, tekintélyes öregember'; *Huszak* (Huszák) [Szentmiklós]: 'libapásztor', 'lúdenyakú ember'; *Kabaliczka* (Kabalicska) ~ *Kabaliczko* (Kabalicsko) ~ *Kabaliska* (Kabaliska) [Palova]: 'elnyomott, függőségben levő'; *Komicz* (Komic) [Holubina]: 'koma'; *Korinda* [Felsőverecke]: a *kopin* 'gyökér' szó képzett alakja; *Koroly* [Kölcsin]: 'király', azaz: 'királyi jobbágyság'; *Kosika* [Nelipina]: a *kouuik* 'kis kas' szó képzett alakja, az első névviselő kaskótó lehetett; *Kotisz* [Nelipina]: valószínűleg a 'kandúr' jelentésű szó származéka, s így tulajdonságot jelölt; *Koza* (Koza) [Szolyva, Szuszkó]: 'kecske; duda', jelölhet tulajdonságot, foglalatosságot egyaránt; *Krasnijk* (Krasznik) [Felsőverecke]: 'szép (férfi)'; *Kucz* (Kuc) [Palova]: 'rövid farkú'; *Kurak* (Kurák) [Alsóverecke]: 'tyúkász'; *Kurnik* [Repede]: 'tyúktól', a névadás indítéka rejtély; *Kwzwp* (Kuzup) [Kölcsin]: 'füleskosár', kosárfonóra utal; *Manasterik* [Alsóverecke]: 'monostori szolga'; *Melliesko* (Mellyesko) [Szolyva]: a magyar *Mellies* (l. ott) megkülönböztető jellegű kicsinyítő képzős alakja; *Nalisnik* [Szentmiklós]: 'aki a pénzt leszámolja, illetve elszámol vele'; *Pahuta* ~ *Pohuta* (Szentmiklós): 'szagos'; *Pakolye* (Pakoje) [Polyanka]: szavajárás név, 'égessétek meg vagy el', talán az erdőégetésre utal (ti. erdőégetéssel is nyertek termőterületet akkor); *Peniak* ~ *Penyak* (Penyák) [Nelipina]: 'tőkevágó'; *Pletak* (Pleták) [Szolyva]: 'fonó'; *Riczbirag* (Ricbirag) [Felsőverecke]: összetett név, az első eleme *Ric* (l. fentebb), a második ismeretlen eredetű; *Szkwncz* (Szkunc) [Felsőverecke]: 'nyest'; *Slabecz* (Szlabec) [Podhering]: 'gyenge; gyáva'; *Trut* [Alsóverecke]: 'lusta, naplopó' ('hereméh'); *Voloszín* (Volosin) [Felsőverecke]: 'oláh'; *Zadavla* [Palova]: 'fojt(ogat)ó'.

Magyar: *Barna* [Alsóverecke]: 'barna hajú, arcú, bőré', esetleg a *Barnabás* név rövidülése (CsnSz. 96–7); *Czigan* (Cigány) [Repede]: 'cigányos kinézetű', szlovák is lehet (CsnSz. 202–3); *Feier* (Fejér) [Repede]: 'sápadt arcú, fehér bőré' (CsnSz. 350–2); *Fias* [Holubina]: 'olyan személy, akinek sok gyermeke van' (CsnSz. 363); *Kenderesi* [Podhering]: 'Kendereske (régén: Kenderes, ma: Кендерешив) Bereg megyei községből való' (LEHOCZKY 3: 341–2); *Kiraly* (Király) [Felsőverecke]: 'királyi jobbágyság' (CsnSz. 593–4); *Korom* [Martincsa]: 'kormos képű' vagy a *korombíró* rövidülése (CsnSz. 623); *Kouacz* (Kovács) [Martincsa, Sztrojna]: 'kovácsmester' (CsnSz. 629–30); *Lengiel* (Lengyel) [Szentmiklós]: 'Lengyelországból származó' (CsnSz. 672–3); *Magyar* [Podhering]: 'magyar nyelveterről származó' (696–7); *Mellies* (Mellyes) [Szolyva]: 'széles, kidomborodó mellkasú' (CsnSz. 724), a ruszinok között ma is az egyik leggyakoribb magyar eredetű név; *Mezaros* (Mészáros) [Podhering] (CsnSz. 727–8); *Molnar* (Molnár) [Kölcsin, Szentmiklós]: itt 'vízimolnár' (CsnSz. 745–6); *Polczik* (Polcik–Polcsik) [Szuszkó]: 'pocok', valamilyen tulajdonságot jelöl (CsnSz. 858); *Siket* [Podhering]: 'süket, nagyothaló' (CsnSz. 930–1), bár nem vagyok teljesen meggyőződve arról, hogy valóban vezeték-név-e, vagy a Száva keresztnév megkülönböztető jelzője; *Veklics* (Veklics) [Szolyva]: valószínűleg a *vaklics* 'barna, barnapiros ember' szó alakváltozata (vö. BARTHA 1938: 98).

Német: *Fuszer* [Sztrojna]: < *Fußer* 'gyalogos katona' (GOTTSCHALD 1971: 274).

Román: *Toporas* [Felsőverecke]: 'szarkaláb' (indítéka nem ismert) (IORDAN 1983: 458).

Szlovák: *Kirczan* (Kircsan) [Alsóverecke] < *Krčan*: 'vastag nyakú'; *Klobnyk* (Klobnyik) [Alsóverecke]: 'kalapos'; *Pleza* (Plezsa) [Alsóverecke]: 'kopasz'; *Sodra* (Sodra) [Felsőverecke] < *Šoldra* 'sonka'; *Steran* [Kölcsin]: a német *Ster* 'kos' szó a szlovák *-an* képzővel ellátva; *Susnak* (Susnyák) [Duszina]: 'semmirekellő, mihaszna'; *Sutilay* (Sutilai) [Szentmiklós]: 'szarvatlan, kopasz', az *-y* inetimologikus; *Sziuak* (Szivák) [Alsóverecke]: 'deres, ősz'; *Thulasz* ~ *Tulyas* (Tulasz) [Nelipina]: 'csavargó'; *Twr* (Tur) [Szentmiklós]: 'tulok' (a férfiasság, bátorság szimbóluma), ukrán is lehet; *Zelinko* [Palova]: a *zelina* 'növény; fű' szó képzett alakja.

Ukrán: *Czibar* (Cibar) [Martincsa]: 'hosszú lábú'; *Juga* [Felsőverecke]: 'köd; hóvihár', esetleg a román *iug* 'járom' szó képzett alakja; *Kobza* [Alsóverecke]: 'koboz', azaz az ezen játszó személy; *Moros* [Ökörmező]: 'szeder'; *Pinuite* (Pinujte) [Polyanka]: szavajárás név, 'verjétek fel a habot', szakácsságra utalhat.

A családnévi adatok részben MIZSER é. n., részben abból a ruszin személynévi adattárból valók, amelyet KÁPRÁLY MIHÁLYAL együtt gyűjtünk, és folyamatosan dolgozunk fel (jelenleg a munkácsi uradalom névanyagán munkálkodunk).

2.3. Megfejtetlen nevek. – Ezekről a nevekről a rendelkezésemre álló szakirodalom és eddigi kutatásaim alapján nem tudok véleményt mondani. Az is lehet, hogy van köztük elírt alak is, vagy a nyelvet nem ismerő leíró félrehallotta: *Berag* [Felsőverecke], *Besseg* [Rapede], *Doczimecz* (Docsimec) [Sztrojna], *Gebrely* [Kölcsin], *Imhna* [Szentmiklós], *Klusa* [Szolyva], *Rabaczin* (Rabacsin) [Szolyva], *Turkuczuk* (Turkucsuk) [Szolyva], *Veszemka* [Kölcsin], *Vetics* [Szolyva], *Vorszen* [Duszina], *Vurgocz* (Vurgocs) [Kölcsin], *Zeaniga* [Alsóverecke]. Végezetül megjegyzem, hogy gyűjtőútjaim során az itt elemzett nevek túlnyomó többségével (beleértve az ismeretlen eredetűeket is) találkoztam a ruszin falvakban.

Hivatkozott irodalom

- BARTHA KATALIN 1938. *Szókinccstanulmány a magyar nyelv színelnevezéseiről*. Debrecen.
 БЕВКА, ОЛЕКСА 2004. *Словник-пам'ятник. Діалектний словник села Поляни Марамарошського комітату*. Ніредьгаза.
 ComBereg. = HELLER, GEORG 1983. *Comitatus Bereghiensis*. München.
 ЧОПЕЙ, ЛАСЛОВ 1883. *Русько-мадярський словарь*. Будапешт.
 ДЕЖЕ, ЛАСЛО 1996. *Делования письменность русинов в XVII–XVIII веках. Словарь анализ, тексты*. Nyíregyháza.
 ДУЙЧАК, МИКОЛА 2003. *Антропонімія Пряшівщини*. Пряшів.
 GOTTSCHALD, MAX 1971. *Deutsche Namenkunde*. Berlin.
 IORDAN, IORGU 1983. *Dicționar al numelor de familie românești*. București.
 LEHOCZKY TIVADAR 1881. *Beregvármegye monographiája* 1. Ungvár.
 MIZSER LAJOS 2000. *Tirpák vezetékeinek*. Nyíregyháza.
 MIZSER LAJOS é. n. *Családnévvizsgálatok Bereg megyében*. Kézirat.
 ПЕСІАР, ШТЕФАН (vedecký redaktor) 1959–1968. *Slovník slovenského jazyka* 1–4. Bratislava.
 СКРИПНИК, Л. Г. – ДЗЯТКІВСЬКА, Н. П. 1996. *Власні імена людей*. Київ.
 UDVARI ISTVÁN 1997. Bereg vármegyei ruszin férfinevek Mária Terézia korában. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. MNyTK 209. Budapest–Miskolc. 1: 144–57.

- UDVARI ISTVÁN 1999. Mikor keletkezett a Hársfalva név? *Névtani Értesítő* 21: 99–102.
UDVARI ISTVÁN 1994. *Ruszinok a XVIII. században*. Nyíregyháza.
UDVARI ISTVÁN 2000–3. *Ukrán-magyar szótári adatbázis* 1–6. Nyíregyháza.
Закарпатська область. 1983. Ужгород.

MIZSER LAJOS

LAJOS MIZSER, **Proper names referring to Ruthenians in the 16th century**

The 1570 year's register lists names from the estate (dominium) of Szentmiklós in the former Bereg county. Ruthenian villages were formerly led by judges (judex). Those in the 16th century, however, were governed by the leaders of the settlers. The paper examines place-names as well as personal names. The stock of surnames is linguistically varied. Though dominated by Ruthenian elements, it also includes names of Hungarian and Slovakian origins, with much rarer examples of Croatian, Polish, German, Rumanian and Ukrainian names. The author focuses on the motives behind the name giving processes, even if the real motivations can only roughly be identified after 400 years. Christian names of the period are also varied.